

Ковальчук С.В.

*кандидат історичних наук,
старший викладач,
Військова академія (м. Одеса)*

ПРОБЛЕМИ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КУРСАНТІВ ВВНЗ

Сьогодні наша держава перебуває у стані війни та відновленні своєї територіальної цілісності, тому пропонуємо звернути увагу на освітньому процесі у Вищих військових навчальних закладах (далі – ВВНЗ), завданням яких є підготовка військових фахівців здатних виконувати покладений на них обов'язок по захисту держави, професійно розвиватися і зростати. Вважаю, що не має необхідності глибоко пояснювати, що освітній процес у ВВНЗ зовсім інший ніж у цивільних навчальних закладах, а самостійній роботі приділяється увага, як одному із основних видів навчально-пізнавальної діяльності курсантів.

Самостійна підготовка курсантів, як один із видів навчального процесу відіграє дуже важливе значення в становленні майбутнього фахівця. Формування внутрішньої потреби до самонавчання є вимогою часу і умовою реалізації особистісного потенціалу. Здатність людини самоствердитися на професійному рівні цілком залежить від її індивідуального залучення до самостійного процесу одержання нових знань, цю тезу висуну дослідниця Танько Є. у дослідженні самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів, але в даному разі воно відображає і цілі проведення самостійної підготовки курсантів [8, с. 362].

Таким чином метою нашого дослідження є розгляд самостійної навчально-пізнавальної діяльності і факторів, які пов'язані і впливають на це вид навчального заняття у Вищих військових навчальних закладах.

Проблемам організації та здійснення самостійної роботи майбутніх фахівців військової сфери досліджено у роботах Т.В. Бунєєва, В.В. Кравчука, А.Ю. Мальцева, І.О. Грязнова, Н.А. Конюхова, О.Л. Федика, Є.В. Танько, Ю.І. Приходько тощо.

Не будемо забувати, що сьогодні акцентування уваги саме на самостійній навчально-пізнавальній діяльності викликано листами Міністерства освіти і науки України (далі – МОН) щодо планування минулого навчального року від 13.03.2015 № 1/9-126 «Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016 навчальний рік» та окремих норм Закону України «Про вищу освіту»: «Якщо Вчена рада вищого навчального закладу ухвалить рішення про перехід до навчального навантаження науково-педагогічних працівників в обсязі 600 годин уже у 2015/2016 навчальному році, то чинні навчальні плани здобувачів вищої освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями можуть бути змінені шляхом зменшення кількості годин аудиторного навантаження орієнтовно до 1/3 від кредиту ЄСТС та збільшення годин на самостійну роботу до 2/3 кредиту ЄСТС. При цьому назви циклів підготовки, перелік навчальних дисциплін і практик, їхній загальний обсяг у кредитах ЄСТС, як правило, не змінюються. Виняток можуть становити навчальні дисципліни, обов'язкове викладання яких скасоване наказами МОН у 2014-2015 роках».

Таким чином ми бачимо, що 30 відсотків навчального матеріалу покладаються саме на самостійне вивчення студента, в нашому разі курсанта.

Для ВВНЗ окрім наказів і розпоряджень МОН, існують і накази Міністерства оборони України «Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України», в якому увага приділена самостійній роботі та визначенню її цілей і завдань.

Сьогодні ми можемо спостерігати наступні характерні риси, які перешкоджають розвитку самостійної навчально-пізнавальної діяльності курсантів в умовах ВВНЗ:

- відсутність узгодженості дій викладачів, керівництва навчального закладу, органів виховання щодо розвитку пізнавальної самостійності у курсантів;
- домінування авторитарного стилю керівництва діями курсантів, що знижує рівень їхньої самостійності та привчає до шаблону, стримує самостійне прийняття рішень.
- планування четвертої і п'ятої пари, що унеможлиблює проведення самостійної підготовки курсантів;
- відсутність спостерігання курсових офіцерів за ходом самостійної роботи, адже цей обов'язок покладений на них;
- стан матеріально-технічного забезпечення, що потребує постійного оновлення і модернізації;

Цивільні та військові викладачі Національної академії прикордонної служби, найбільш ґрунтовно розглянули проблеми самостійної навчально-пізнавальної діяльності та виділили наступні пропозиції щодо покращення цього виду навчальної діяльності курсантів:

- курсанти перших курсів навчання, потребують управління самостійною пізнавальною діяльністю, але особливої уваги потребують курсанти молодших курсів навчання (1–2 курсів);
- створення мотивації, показати особисту зацікавленість в саморозвитку [1; 2; 4; 5; 6; 7; 9].

До цього слід додати, що на перших самостійних роботах необхідно привчати курсантів до виділення, аналізу і вивчення суті заданого матеріалу.

Разом з тим сьогодні умови, що сприяють або навпаки заважають самостійній навчально-пізнавальній діяльності, поділяються на дві частини: внутрішні та зовнішні. До внутрішніх варто зарахувати: позитивну мотивацію курсантів до навчання, стимулювання професійного інтересу, здатність курсантів до самостійної діяльності, створення престижу самостійного пошуку знань, рівень знань, умінь, навичок тощо. Зовнішніми умовами, на нашу думку, є: надання курсантам професійно орієнтованої інформації, раціонально вибраний зміст, форми, способи самостійної діяльності, ресурсне забезпечення самостійної діяльності тощо.

Необхідно розуміти, що у ВВНЗ управління самостійною навчально-пізнавальною діяльністю курсантів, здійснюється на декількох рівнях: керівництво закладу, управління факультету, навчальні групи та конкретна дисципліни. Структура цих рівнів є ієрархічною. На більш високих її рівнях управління реалізується в загальному вигляді, на більш низьких воно

базується на детальній інформації. Процес створення самостійної навчально-пізнавальної діяльності, це багатосторонній процес, в якому управлінські функції виконуються управлінням факультету, викладачем та самими курсантами, і цей процес здійснюється поетапно. Таким чином, у ВВНЗ складна ієрархічна структура, що вимагає чіткого планування, підпорядкування і контролю, особливо на цьому зауважує дослідник О.Л. Федик [7].

Звичайно самостійна робота потребує вдосконалення аудиторних і поза аудиторних методів організації роботи курсантів, координації діяльності кафедр у визначенні певних обсягів та видів самостійних завдань, форм їх контролю. У методах і засобах самостійної роботи основною є організація взаємодії викладача і курсанта на основі суб'єкт-суб'єктних відносин. Крім цього необхідно навчати курсантів виходити за рамки навчально-методичної літератури, яка пропонується на кафедрах та в бібліотеці. Як приклад створення електронної бібліотеки у внутрішній Інтернет-мережі навчального закладу, де викладачі можуть пропанувати у електронному вигляді новітні дослідження, свої методичні розробки тощо.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що ефективна організація самостійної навчально-пізнавальної діяльності курсантів зумовлює високу якість освітнього процесу та формування таких особистісних і професійних рис майбутнього фахівця, які сприяють розвитку його самостійності, успішній адаптації в нових соціально-економічних умовах.

Список використаних джерел:

1. Бунєєв Т. В. Особливості проведення групових занять під час вивчення військово-спеціальних дисциплін у вищому військовому навчальному закладі // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер. : Педагогічні та психологічні науки. – 2014. – № 1. – С. 39-48.
2. Грязнов І. О. Розвиток якостей творчої самореалізації офіцерів-прикордонників / І.О. Грязнов, Ю.А. Юрченко. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2012. – Вип. 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_1_7.
3. Конюхова Н.А. Особливості організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів // Теорія та методика управління освітою. – № 4, 2010. – С. 1-10.
4. Кравчук В.В. Самостійна робота як невід'ємний та безперервний фактор професійної підготовки майбутніх фахівців-прикордонників // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – № 1(7), 2013. – С. 116-118.
5. Кравчук В.В. Самостійна робота курсантів – важлива складова навчального процесу академії // Збірник наукових праць: Педагогічні науки. – № 64, 2012. – С. 55-57.
6. Мальцев А.Ю. Формування самостійної пізнавальної активності майбутніх офіцерів-прикордонників // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія: Педагогіка, соціальна робота. – Вип. 26, 2013. – С. 11-117.
7. Федик О. Л. Управління самостійною пізнавальною діяльністю курсантів у процесі навчання у вищому навчальному закладі // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2012. – Вип. 3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_3_27.
8. Танько Є. В. Організація самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів як основа підготовки майбутніх фахівців // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2013. – Вип. 30. – С. 362-368.
9. Приходько Ю.І. Дидактичні основи розвитку у курсантів (слухачів) пізнавального інтересу в процесі самостійної роботи // Зб. наук. пр. Військ. гуманіт. інституту Нац. акад. оборони України. – К.: ВГІ НАОУ, 2001. – Вип. 1(14). – С. 60–64.